



Titel: Att upptäcka den andre.
Det omedvetna i arbete mellan två
(originaltitel – At opdage den anden –
Med det ubevidste på arbejde mellem to)

Författare: Jane Bykær

Förlag: Mellangaard förlag

Det slumpade sig så att just när jag fått uppdraget att recensera Jane Bykær's bok "At opdage den anden", var jag inbegripen i ett försök att reda ut en gammal, infekterad konflikt med en nära anhörig. Det blev därför extra angeläget för mig att försöka ta till mig vad författaren ville ha sagt om svårigheterna att komma till rätta med gamla ingrodda föreställningar vi har om våra medmänniskor – och oss själva.

Författaren som är både idéhistoriker och psykoanalytiker, verksam i egen praktik i Odense, Danmark, sätter sin prägel på språket och sättet att resonera, bland annat genom att använda pregnanta bilder för att illustrera och återkommande kommentera det hon vill förmedla. En metafor hon använder flitigt är den gamla fixeringsbilden – alla som läst psykologi eller beteendevetenskap känner till den: Vid första påseendet ser vi endera bilden av en gammal häxa med huck-

le eller en vacker ung kvinna med stort lockigt hår. Poängen med de olika vyerna är att det är svårt att skifta mellan dem, när vi väl fått syn på den ena, är den andra figuren näst intill omöjlig att hitta igen.

Denna fixeringsbild blir för författaren det fruktbara exemplet på hur rigida vi ofta är i förhållande till varandra. Ett intryck eller en hållning gentemot den andre tenderar att bli fixerad och försvarar för oss att lösa relationsproblem. Vi får ännu en användbar metafor i form av det författaren kallar "tidsfickor" där vi förvarar intryck och förståelser där de inte behöver konfronteras med den föränderliga verkligheten.

Författaren ger oss en rad belysande exempel av hur relationsproblem speglar våra inre, omedvetna fixeringar och vår ovillighet att lyfta bort hindrande föreställningar inom oss själva. Hon belyser sina teser på ett försynt och samtidigt tydligt sätt med hjälp av sparsmakade hänvisningar till allas vår Freud. Hon redovisar explicit hur hon begränsat sin framställning inom ramen för den psykoanalytiska begreppssfären till "tid, rum och språk". Något som kan vara besvärande snävt för en psykoanalytiskt skolad, men befriande lättåskådligt för en annan läsare.

För att återknyta till hur min egen personliga situation just i färd med att reda ut en trasslig nära relation, bidrar till min förståelse av Bykær's framställning ska jag citera hennes text direkt, som i min översättning lyder: "*Man undrar hur det skulle kunna vara jag själv som har sagt det där. Man kan varken känna igen ordalydelsen eller kontexten. I bästa fall kan man ruska på huvudet och försöka påminna sig trådar, i det man i en given situation påstås ha sagt.*" – "*Hon reagerar däremot kraftigt på att få sin egen formulering tillbaka i hörd form.*" (Min kursivering.)

Vem kan inte känna igen den situationen? Någon återger vad man själv sagt men med en twist som känns fullständigt främmande för en själv. En invändning mot Bykær's framställning kan jag känna av när hon en gång för mycket använder sig av det inledande kliniska exemplet med två systrar som inte kommer överens. Som läsare muttrar jag irriterad "att det där har vi hört nu!" och längtar efter att själv få göra parallellerna med egna kliniska exempel.

För en översättare är Jane Bykærs utläggning någon gång en utmaning eftersom hon skapar nya, egna ord för begrepp som hon rent av utnämner till bokens själva fundament: Begreppet ”vikkelværk”, till exempel, avvisas av danska motsvarigheten till SAOL, ordnet.dk. Ordet är författarens eget och står för ”förvecklingar” eller ”komplikationer” som uppstår i förhållande till andra, men också till vårt eget inre. I tre kapitel lägger författaren ut sina tankar om de rum vi befinner oss i tillsammans med ”den andre”. Hon visar på hur de gemensamma rummen förenklar: Det första av dessa tre kapitel tar sig an att utreda den omedvetna strukturen. Det författaren kallar det ”förenklade rummet” och nästa kapitel undersöker talets fält – det ”komplexa rummet”. Därefter i kapitel 6 utreds hur det omedvetna självet hänger ihop i sin dubbelhet för att sedan undersöka småtals arkitektur och dynamik (s. 225 i e-boken).

Vid sidan om nyorden betonar Bykær i förordet sitt val att så snart det är möjligt använda vardagliga, välkända termer istället för facktermer i sin utläggning. Hon är angelägen om att nå ut även till lekmän med vad hon vill ha sagt.

En bonus för mig som är föga bevandrad i Lacans teorier är att vi också får begripliga exempel på hur Lacan tog sig an Freuds tankar och vidareutvecklade dem med tidens perspektiv i sina seminarier. Författaren har själv via studier i Lacans begreppsvärld kommit in i Freuds universum. Underhållande, rent av, är när vi får ta del av hur en av Lacans seminariedeltagare, filosofiprofessorn Jean Hippolyte får uppdraget av mästaren att till nästa dag redogöra för Freuds första utläggning om försvarsmekanismen ”förnekande”. Här firar idéhistorikern Bykær triumfer och bidrar till läsarens allmänbildning på ett underhållande och till synes lätt samt sätt.

Hon tycker sig kunna konstatera att ”När Freud – blir svag i knäna och svår att följa, så är det ofta för att hans arbete har fört honom till ett ställe där han anar mer än han själv kan redogöra för. Något förut oupptäckt är upptäckt men ännu inte greppat så att det kan vecklas ut. Det finns flera sådana artiklar”... (Min översättning, s. 395 i e-boken).

Kirkegaard (1813-1855) är också en flitigt använd referens, konstigt hade det väl varit annars i en dansk referens, eftersom det väl varit annars i en dansk referens. Det blir slående hur nära Kirkegaards resonemang från ”Antingen eller” och ”Förförarens dagbok”, redan 1843, kommer den psykoanalytiska tankesfären. Något som kanske inte är helt självklart för en svensk läsare? ”Att älska utöver sig själv är att låta sig förändras via den plats som den andre därmed får i en.” Så uttyder Bykær Kirkegaard från Antingen eller. (Min översättning, s. 174 i e-boken).

Författarens utläggning om distinktionen mellan rädsla, ångest, fobi och paranoia samt om symptomets genes är både klagande och pedagogiskt. Således formulerar sig Bykær omkring ”där paranoian försöker hålla det som hör ihop skilt åt i ett sammanhang, har ångestens rum ett annat problem. Den lyckas inte upprätthålla den skillnaden mellan sig och världen.” – ”Med solen i öknen som kan blända och förbränna, hjälper det om man har något att skylla sig med. Det är just det som det fobiska rummet specialiserar sig på.” (Min översättning, ss. 318-19 i e-boken)

När jag nu har läst denna bok på danska, ingår det förstås i mitt uppdrag att ta ställning till om den bör översättas till svenska för alla de som inte behärskar vårt broderlands språk. Jag hade behållning av boken och tror därför att många med mig skulle både kunna bredda sitt teoretiska fält och öka sin professionella repertoar med tankar som ryms mellan dessa pärmar. Eftersom Bykær är så pedagogisk i sin framställning tror jag att lärare i psykologi på olika stadier skulle ha stor behållning av att läsa boken. Det går kanske rent av att hävda att vi alltför sällan tar del av vad våra danska kollegor skriver och därför har anledning att ”upptäcka den andre”! ○